

Early Maps of South-East Asia^๑

หนังสือปกแข็งเล่มเล็กขนาดพอค
เกตบุ๊กเรื่อง ‘แผนที่โบราณของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้’^๕ เป็นเล่มหนึ่งในหนังสือชุด
“ภาพเขียนเอเชีย” (Images of Asia) ซึ่ง
ประกอบด้วยเรื่องหลากหลายเกี่ยวกับชีวิต
สังคม และวัฒนธรรมตะวันออก เช่นเรื่อง
ภาพเขียนบาห์ลี (Balinese Paintings)
หยกจีน (Chinese Jade) บ้านในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
(The House in South-East Asia) และอื่น ๆ

แม้หนังสือจะยาวเพียง ๑๐๓ หน้า แต่
ได้บรรจุเนื้อหาอย่างเต็มกระบวนความรวม
ทั้งมีภาพแผนที่โบราณสวย ๆ ซึ่งสร้างสีสัน
ของวิชาการอยู่ถึง ๓๑ ภาพ

ผู้เขียนได้บอกเจตนารมณ์ไว้อย่างแจ่ม
ชัดว่าจะเขียนเฉพาะเรื่องของผู้เขียนแผนที่
เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ชาวยุโรปเท่านั้น

* ศาสตราจารย์ ดร. ประจำภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

^๑ R. T. Fell, *Early Maps of South-East Asia*. (Singapore: Oxford University Press, 1988).

ทั้ง ๆ ที่ชาวจีนและญี่ปุ่นมีบทบาทในเรื่องแผนที่ของภูมิภาคนี้อยู่มาก ฉะนั้นจึงเริ่มจับเนื้อเรื่องบทแรกจากต้นคริสต์ศตวรรษที่ ๑๖ เมื่ออัลฟองโซ่ดัลบูเกิก (Dalboquerque) ชาวโปรตุเกสนำเรือ ๑๘ ลำและลูกเรืออีก ๑,๔๐๐ คน เล่นผ่านลังกาและฝั่งสุมาตราตอนเหนือมาที่เมืองมะละกา และนับจากนั้นมานักกันคว่ำขาวยุโรปได้ใช้เวลาร่วม ๔ ศตวรรษกว่าที่จะยืนยันได้ว่า ตนเองรู้จักภาพรวมในลักษณะของกายภาพดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้ถูกต้องอย่างสมจริง

สำหรับบทต่อ ๆ มามีอีก ๑๑ บท เนื้อหาน่าสนใจโดยตลอด บทที่ ๒ และบทที่ ๓ เป็นเรื่องประวัติการทำแผนที่ ศิลปะและสารัตถประโยชน์ของแผนที่โบราณ ผู้เขียนสามารถไล่ชีวิตลงไปในตัวหนังสือได้อย่างน่าพิศวง และให้ความรู้ใหม่ ๆ ที่น่าติดตามจากเรื่องที่ควรจะแห้งแล้ง เช่นบอกว่าแผนที่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้เริ่มมีรูปร่างขึ้นประมาณช่วงทศวรรษ ๑๕๕๐ เป็นผลงานร่วมกันของบุคคลหลายฝ่ายมีทั้งนักเดินเรือ พ่อค้าอิสระ มิชชันนารี นักผจญภัย นักธรรมชาติ ข้าราชการอาณานิคม กลาสีเรือ และนักทำแผนที่ที่อยู่ในยุโรปเอง สำหรับการทำแผนที่ก็เริ่มจากชาวอิตาลีซึ่งมีชื่อเสียง

มากนับตั้งแต่ต้นคริสต์ศตวรรษที่ ๑๖ ตามมาด้วยชาวเยอรมัน เบลเยี่ยม ตัทซ์ ฝรั่งเศส อังกฤษ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นในลักษณะธุรกิจภายในครอบครัว

ในเรื่องขั้นตอนการทำแผนที่ ผู้เขียนอธิบายการวาดเส้น แกะสลัก พิมพ์ การให้สีไปจนถึงการขายซึ่งล้วนแต่เป็นกรรมวิธีที่ซับซ้อนกินเวลา และมีการพัฒนาในแต่ละกระบวนการ ตัวอย่างเช่น กว่าที่จะมีชื่อเมืองรัฐ แม่ น้ำ ภูเขา ตลอดจนรายละเอียดอื่น ๆ ในแผนที่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็ต้องใช้เวลาประยุกต์สหวิทยาการของศาสตร์ต่าง ๆ มาไม่น้อยกว่า ๓๐๐ ปี อ่านแล้วทำให้นึกถึงงานนิพนธ์ของ ม.จ. พูนพิศมัย จิสดุล เมื่อทรงเล่าถึงเรื่องการทำแผนที่ของประเทศไทย ว่า “.....พระองค์ท่าน (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจุฑาธุชธราดิลกโลกนาถ) ได้ทรงควบคุมเจ้าหน้าที่ทั้งฝรั่งและไทยจัดตั้งกรมแผนที่ขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๘ ในเวลาทรงอยู่ในราชการทหาร ทรงสละว่าเอาแผนที่ขึ้นบนโต๊ะ มีพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและพระองค์ท่าน ๒ พระองค์ท่านนั้น ยืนถนัดตามแผนที่ว่า จะเอาภูเขาทางน้ำเป็นเขตมณฑล และจังหวัดต่อไปแล้วจึงลงมือออกตรวจท้องที่และเลือกคนทำงาน ทรงเล่าถึงเหตุการณ์ในตอนนั้น

สนุกนัก เพราะเมืองต่าง ๆ ไม่มีอยู่บนพื้นดิน โดยมากอยู่ตามท้องน้ำ.....”

จากบทที่ ๔ ไปจนถึงบทที่ ๑๑ ผู้เขียนบรรยายถึงวิวัฒนาการ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กับยุโรป คือ มลายู อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ บอร์เนียว สิงคโปร์ พม่า สยาม เขมร เวียดนาม ลาว โดยแทรกแผนที่โบราณเข้าไว้แต่ละบท ทำให้เห็นกระบวนการเศรษฐกิจและสังคม รวมไปถึงความคลี่คลายของการแสวงหาขอบเขตปริมณฑลของแต่ละประเทศได้ชัดเจนขึ้น

บทสุดท้ายผู้เขียนอธิบายถึงการรวบรวมและการเก็บรักษาแผนที่โบราณ เป็นเรื่องเทคนิคของนักสะสมแผนที่โดยเฉพาะก็ได้ เช่น จะหารายชื่อแผนที่โบราณได้ที่ไหน จะไปซื้อได้อย่างไรในราคาเท่าไร ควรเก็บไว้ในห้องอุณหภูมิสูงต่ำแค่ไหน และจะจำกัดศัตรูจำพวกปลวก รา โดยวิธีใด

กล่าวโดยสรุป หนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือที่ให้คุณประโยชน์ในเชิงวิชาการสูง เหมาะอย่างยิ่งที่จะใช้เป็นตำราสำหรับผู้ศึกษา

เรื่องเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีความแน่นและถูกต้องในเนื้อหา เพียงเฉพาะชื่อนักเดินเรือ และนักทำแผนที่ที่น่าสนใจมากอยู่แล้ว นอกจากนี้การเขียนประวัติศาสตร์โดยมีแผนที่ประกอบอยู่แทบทุกเรื่องทำให้ผู้อ่านเห็นภาพในอดีตเคลื่อนไหว มีชีวิต และเกิดความรู้สึกว่าตัวเองได้เข้าไปอยู่ในเหตุการณ์นั้น ๆ เป็นวิธีที่ผู้สอนประวัติศาสตร์น่าจะนำมาใช้เป็นอย่างยิ่ง

ข้อชมเชยที่ขอแถมท้ายก็คือ วิธีการเขียนที่เรียบง่ายและการลำดับขั้นตอนกระชับ ความทำให้อ่านได้ความรู้ สนุก แต่ในขณะเดียวกันก็อดคิดไม่ได้ว่า การทำแผนที่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นฝีมือของ “คนนอก” ทั้งนั้น ไม่ว่าจะเป็นชาวยุโรป จีน หรือญี่ปุ่น คนพื้นเมืองหายไปไหนกันหมด ทำไมจึงขาดไฟของการผจญภัยและการแสวงหาขอบเขตของราชอาณาจักรของตัวเอง ทั้ง ๆ ที่ในความเป็นจริง คนพื้นเมืองเหล่านั้นก็มีความสามารถที่จะสร้างอาณาจักรของตัวเองให้รุ่งเรืองทางการเมืองและการค้ามานานแล้ว ●